

ПРАПОР

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 1 • 1975

(229)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР“ ● ХАРКІВ

З М І С Т

П'ЯТИРІЧКА, РІК 5-й

І. З. СОКОЛОВ. На порозі завершального. 2

ПОЕЗІЯ

Кость ДРОК. Маяк землі. 2
Іван МІРОШНИЧЕНКО. Балада про тополя. 8
Федір МОРГУН. Силуети. 9
Станіслав РЕП'ЯХ. Магістраль. 10
Юрій КІБЕЦЬ. Дев'яте небо металургів. 13
Микита ЧЕРНЯВСЬКИЙ. Портрет. 15
Микола ЛИХОДІД. «Як це вгадуєш, щоб сказати красиво...». 16

ПРОЗА

Геннадій ДОВНАР. Головченки. Повість. 18
Ігор РОСОХОВАТСЬКИЙ. Із хаші. Фан-тастична повість. 86

ПУБЛІЦИСТИКА

ДО 30-РІЧЧЯ ПЕРЕМОГИ
Іван МАСЛОВ. Мужність. 57
УВАГА: ПРОБЛЕМА!
Володимир КОМОНЕНКО. Сказання про трактор. 61
Олена ЛЮБОМСЬКА. У січень за трояндами. 67
Віра КОСТЕНКО. Майстер світла. Документальна повість. Закінчення. 71
Олександр КОВІНЬКА. Моя Полтава. 88

КРИТИКА

Михайло ОСТРИК. Струни для нових звучань. 96
РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ
В. АЙЗЕНШТАДТ. Груповий портрет митця. 107

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

Лев РАЗГОН. Людяність його книжок.
До 100-річчя з дня народження В. Яна. 84

ПРАПОРЕЦЬ

САТИРА ТА ГУМОР

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 2 • 1975

230)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР” • ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

Ігор МУРАТОВ. Серце Тичини. <i>Поэма</i>	2
Сергій БУРЛАКОВ. «Не відцуруюсь, ні, не відступлю...»	5
Петро ПЕРЕБИЙНІС. Останній віраж	10
Леонід ВИШЕСЛАВСЬКИЙ. Основа	71

ПРОЗА

Юрій БЕДЗИК. Поспішай у юність. <i>Повість</i>	
Ігор РОСОХОВАТСЬКИЙ. Із хашів. <i>Фантастична повість. Закінчення</i>	77

ПУБЛІЦИСТИКА

<i>ДО 30-РІЧЧЯ ПЕРЕМОГИ</i>	
В. СЕРГІЙЧУК. Головний конструктор	63
Іван ГУД. Від серця до серця	66
<i>СПРАВИ РОБІТНИЧІ</i>	
Микола ОНОПРІЄНКО. Стань поряд	68
<i>НАША ВІТЧИЗНА — РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ</i>	
Віктор СОКОЛОВ. Як оживають легенди	72

КРИТИКА

Володимир БРЮГГЕН. Особиста причетність поета	90
<i>РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ</i>	
М. СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ. Вогненні відблиски історії	97
Володимир ЯКОВЕНКО. Перед судом на-роду	98
<i>ДОСЛІДЖЕННЯ, ПУБЛІКАЦІЇ</i>	
Н. ВАТЕНІНА. Репін, Чугуєв. Рік 1907	103
<i>МИСТЕЦТВО</i>	
Віталій НАТ. Скажіть, будь ласка...	102

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

ХРОНІКА

ПРАПОРЕЦЬ

САТИРА ТА ГУМОР

прапор

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 3 • 1975

(231)

© Видавництво „ПРАПОР” • ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

Валентина ЄВТУШЕНКО. Березень	2
Ірина МАРЧЕНКО. «Стою перед людською святиною...»	3
Людмила ОВДІЄНКО. «Відшаленіла березне- ва повідь...»	4
Лідія КУЛЬБАК. Катерина Білокур	5
Світлана ЙОВЕНКО. Розмова	7
Лідія ЧОЛОВАНЬ. Три радості	8
Гална ЧУБАЧ. В кінці відпустки	9
Віра АРТАМОНОВА. Явори у задумі	10

ПРОЗА

Микола ШАПОВАЛ. Катерина Твердохліб. <i>Художньо-документальна повість</i>	10
Римма КОВАЛЕНКО. Не треба кривди. <i>Оповідання</i>	45
Валентина КОРЕЦЬКА. Крапля сонця	50
Володимир КАШИН. Над Латорицею. <i>При- годницька повість</i>	78

ПУБЛІЦИСТИКА

Семен ДРАНОВ. Людина із легенди	52
Іван ЛУКАШ. Через вогонь нема броду	60

МАТЕРІАЛИ ЛІТЕРАТУРНОГО ПОСТА

М. ОНОПРІЄНКО. Становлення	64
Станіслав ТЕЛЬНЮК. Скульптор	70
Олена ЧЕРНАЙ. На службі серця	73

КРИТИКА

Микола ШАТИЛОВ. Іскра задуму й пламінь конфлікту	96
---	----

РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ

Лідія МАЛЯРЕНКО. На перехрестях долі	103
Наталя КОРЖ. Нові українські переклади з Горація	104

КОРОТКО ПРО КНИГИ

Станіслав РЕП'ЯХ. Вірність землі	106
С. ХОРОВ. Повернення до подорожі	106

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

В. ЗАМКОВИЙ. Іван Ле у Донбасі. (До 80-річчя письменника)	77
--	----

ХРОНІКА

САТИРА ТА ГУМОР

ПРАПОР

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 4 • 1975

(232)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР“ ● ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

ЯК ЖИВИЙ З ЖИВИМИ

Леонід ТОМА. Навічно	2
Микола ЛУГОВИЙ. Громадянин	2
Валентин МИСЬКО. Напитись в Леніна снаги	3
Тамара МЕЛЬНИЧЕНКО. Олександр Улья- нов	3

Пилип КАПЕЛЬГОРОДСЬКИЙ. Якимівська

трагедія. Музична поема	4
Валерія ГУРТОВЕНКО. «Я до життя при- в'язана долинами...»	8
Григорій ПОЛОВИНКО. «Як просто все...»	9
Анатолій КУРОЧКА. Сучасність	11
Олесь ЛУПІЙ. Азовські сонети	11

ПРОЗА

Микола БІЛКУН. Генерал Тимчук. Повість	12
Володимир КАШИН. Над Латорицею. При- годницька повість. Закінчення	71

ПУБЛІЦИСТИКА

Володимир ПЕТРОВ. Ленінської партії сини	50
ТЕМУ ПРОПОНУЄ ЧИТАЧ	
І. РОСОХОВАТСЬКИЙ, А. СТОГНІЙ. КД — кібернетичний двійник	55
П. МІРОШНИКОВА. Харківська майовка	62
Ігор ЗАСЕДА. Київське «Динамо» крізь збільшувальне скло	64

КРИТИКА

Володимир МАРТУСЬ. Правда віку	99
РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ	
Михайло ЗЕЛЬДОВИЧ. Напрямок таланту	104
Тарас САЛИГА. Динамізм думки та настрою	106
Володимир СИЛЕНКО. Відгомін великих битв	107

МИСТЕЦТВО

Ю. ЛАЩУК, В. ГУДАК. І правда, і фанта- зія	109
---	-----

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

ХРОНІКА

САТИРА ТА ГУМОР

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

ОЗБРОЄНА ЛІРИКА

Борис КОТЛЯРОВ. Містові, теж рідному...	10
Віктор ЛАГОЗА. Юність	12
Сергій МУШНИК. Горіхова балка	14

ШЛЯХ ДО ПЕРЕМОГИ

Федір ІСАЄВ, Михайло ЧХАН, Михайло ЯРЕМЕНКО, Микола ПЕТРЕНКО, Олександр ТАРАНЕНКО, Тамара МЕЛЬНИЧЕНКО, Федір ГАРІН, Любов ЗАБАШТА, Валентин БІЛИК, Костянтин ЛАЗАРЕНКО, Володимир МИРНИЙ, Яків НІКОЛЕНКО, Валерій БОЙЧЕНКО, Олег ГОЛОВКО. <i>Поезії</i>	40
---	----

ПРОЗА

Олексій КОЛОМІЄЦЬ. Кравцов. <i>Повість про вірність</i>	16
Володимир ПЕТРОВ. Не ждять позивних. <i>Повість</i>	50
Лідія НІКОЛАЙЧУК. Березовий сік... <i>Новела</i>	74
Юхим ТОСЕНКО. Гирлига. <i>Чабанські бувальщини</i>	78

ПУБЛІЦИСТИКА

В. М. КУБАРЄВ. Народ і партія єдині і згадалися фронтові дороги... <i>Інтерв'ю</i>	46
--	----

М. О. ШОЛОХОВУ — 70

Михайло КОКТА. Земля Шолохова	87
Микола ПЛЕВАКО. Шолоховські Вешки	90

З РЕДАКЦІЙНОЇ ПОШТИ

КРИТИКА

Володимир ГРИЦЕНКО, Ісай ШЕРМАН. Історію не перекреслити	92
Талановите і полум'яне життя. До 70-річчя з дня народження О. Корнійчука	73

РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ

Іван ЗУБ. З досвіду літературн і критики	99
--	----

КОРОТКО ПРО КНИГИ

Станіслав РЕП'ЯХ. Доповнення до літопису	101
Галина ГОРДАСЕВИЧ. Ужинок	101
А. БРОВКО. Право документа	102
О. МІХІЛЬОВ. Нероздільність вітрів та доріг	103

МИСТЕЦТВО

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

ХРОНІКА

ПРАПОРЕЦЬ

САТИРА ТА ГУМОР

Головний редактор Н. К. ЧЕРЧЕНКО.

Редакційна колегія:

І. А. БАГМУТ, С. Р. БУРЛАКОВ,
Ю. Г. ГЕРАСИМЕНКО, К. О. ГОРДІЄНКО,
П. В. ГУРІНЕНКО, В. А. ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ,
О. І. КОВІНЬКА, В. М. ПЕТРОВ, П. П. РЕБРО,
Ю. І. СТАДНИЧЕНКО (заступник головного редактора), Ю. Ю. ШОВКОПЛЯС.

Відповідальний секретар А. Д. ФОМЕНКО.

Малюнки С. Д. КІМ
Технічний редактор О. М. Бріккер
Коректор В. П. Темнохуд

*Рукописи менше одного авторського
аркуша редакція не повертає*

На першій сторінці обкладинки: Біля пам'ятника
Невідомому солдатові (м. Москва).

Фото А. Семеняка

На третій сторінці обкладинки і у тексті ліногравюри М. Литвина на теми пісень Великої Вітчизняної війни.

Адреса редакції:

310078, Харків-78, вул. Чернишевська, 59.
тел. 43-41-84, 43-41-54.

БЦ 50106. «Прапор» № 5 (233).

Здано до набору 5/III 1975 р.

Підписано до друку 9/IV. 1975 р.

Формат 84×108¹/₁₆. Друк. аркуш. 7.

Умовно-друк. аркуш. 11,76, Обл.-вид.
аркуш 11,73.

Зам. 4-761. Тираж 13100

Ціна 50 коп.

«ЗНАМЯ» № 5 (на українському мові).

Ежемесячный литературно-художественный
и общественно-политический журнал
Союза писателей Украины.

Адрес редакции: Харьков-78, ул. Чернышевская, 59.

Издательство «Прапор», Харьков, ул. Чубаря, 11.

Типография издательства «Социалистична

Харківщина», Харьков, ул. Сумская, 13.

Печ. листов 7. Условно-печ. листов 11,76.

Учетно-издат. листов 11,73. Тираж 13.100.

Цена 50 коп.

Друкарня видавництва «Соціалістична Харківщина».
Харків, вул. Сумська, 13.

1 червня — Міжнародний день захисту дітей. Нині, коли все прогресивне людство відзначає 30-річчя Перемоги над гітлерівською Німеччиною, іще яскравіше постають перед світом успіхи нашої Радянської Вітчизни, Комуністичної партії, її Ленінського Центрального Комітету у боротьбі за справу миру і безпеки народів, за щастя дітей на всій землі.

прапор

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 6 • 1975
(234)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР“ • ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

ДО ДЕКАДИ БІЛОРУСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА НА УКРАЇНІ

Максим ТАНК. Пісня про Батьківщину	4
Пимон ПАНЧЕНКО. Нічні голоси	5
Аляксей ПИСІН. Стяг	5
Ніл ГІЛЕВИЧ. «Вищий будь. Над болем, над несчастьям...»	6
Генадзь БУРАВКІН. «Я на заморські лаго- мини...»	6
Янка БРІЛЬ. Вітаю!	7

Микола ТАРНОВСЬКИЙ. З глибин життя	48
--	----

ТРУД ПЕРЕРОСТАЄ У КРАСУ

Дмитро ЛУЦЕНКО. Тепло отчого краю	49
Петро ОСАДЧУК. «Сонце лягає спати не в горах...»	51

ПРОЗА

Іван БАГМУТ. Наш загін — «Смерть фашис- там!» <i>Повість</i>	12
Юрій СМОЛИЧ. Муратов. <i>Сповідь</i>	56
Марія ЛІСОВСЬКА, Кость ТЕСЛЕНКО. Збрат- нені буки. <i>Повість</i>	73
Юхим ТОСЕНКО. Гирлига. <i>Чабанські бу- вальщини. Закінчення.</i>	80

ПУБЛІЦИСТИКА

Іван ГУД. Село партнзанської слави	66
--	----

ГЕРОЇ ДЕВ'ЯТОЇ П'ЯТИРІЧКИ

Борис СИЛАЄВ. За себе і за нього	68
--	----

КРИТИКА

Вячеслав БРЮХОВЕЦЬКИЙ. Коли говорять вголос...	86
Борис КОТЛЯРОВ. Розповідь триватиме	95

РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ

САТИРА ТА ГУМОР

ПРАПОРЕЦЬ

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 7 • 1975
(235)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР” ● ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

ПОЕТИЧНЕ ГРОНО

Євген ЖЕЛЕЗНЯКОВ. «І запах першої рілля...»	2
Олеся ОМЕЛЬЧЕНКО. «Ішли корови густими травками...»	3
Марія ЧИГРИН. Незабудки	4
Степан КНИШ. Атлант	5
Юрій КИРИЧЕНКО. Дичка	6
Петро МИРОНЧУК. Ланка	7
Анатолій КИЧИНСЬКИЙ. Сонет	8

ПРОЗА

Леонід ПАСТУШЕНКО. Голуби над райкомом. Повість	10
Олег ШАБЕЛЬСЬКИЙ. Станція призначення. Записки комсорга	42
Марія ЛІСОВСЬКА. Кость ТЕСЛЕНКО. Збратнені буки. Повість. Закінчення	68

ПУБЛІЦИСТИКА

НАША ВІТЧИЗНА — РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ	
Юрій ЗБАНАЦЬКИЙ. Золотий край	84

ФРОНТ ІДЕОЛОГІЧНИЙ

Є. Л. УВАРОВА. Молодь і політика	91
----------------------------------	----

СПРАВИ РОБІТНИЧІ

Павло СИЛКА. Скажи, хто твій учитель	98
--------------------------------------	----

КРИТИКА

Анатолій МАКАРОВ. Золотий колір любові	100
--	-----

КОРОТКО ПРО КНИГИ

В. ЯКОВЕНКО. Виднокола неозорого світу	108
Б. САВЧЕНКО. З життя братнього народу	109
Вадим ЛЕВІН. Чарівна ниточка	109

САТИРА ТА ГУМОР

ПРАПОР

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 8 • 1975

(236)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР“ • ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

Іван ВИРГАН. «О, скільки в юній голові мотів...»	2
Юрія СТАДНИЧЕНКО. Перемога!	4
Віталій КОРОТИЧ. Листи з дороги	5
Микола ПЕТРЕНКО. Вогняні броди	8
Павло МОВЧАН. Про спокій	9

ПРОЗА

Павло ОРОВЕЦЬКИЙ. Перерваний рейс. Роман	10
Маріанна ЧЕРНОВА. Бурлаки на Волзі. Ілля Репін. Сцени	61

ПУБЛІЦИСТИКА

НАЗУСТРІЧ XXV ЗІЗДОВІ КПРС	
Віталій ХОЛОД. Є таке місто...	78
ІХНІЙ ПОДВИГ ЖИТИМЕ У ВІКАХ	
Георгій СЕМЕНОВ. Юнга з вулиці Миру	80
Анатолій ЯРОШЕНКО. Бентежні дзвони	84
ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО НАДРУКОВАНОГО	
Тільки спільними зусиллями	93
ПРИРОДА І МИ	
В очеретяних нетрях	95

КРИТИКА

Наталія ЧЕРЧЕНКО. Ритми часу і ритми поезій	93
РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ	
Володимир БРЮГГЕН. Інстанція совісті	103
Валентина ГРОМОВА. За веселим столом	105
КОРОТКО ПРО КНИГИ	
ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР	

САТИРА ТА ГУМОР

Прапор

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 10 • 1975

(238)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР“ • ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

Аветік ІСААКЯН. Наспівні Алагузу. Уривки
з поеми. (До 100-річчя з дня народження) 2

З ВІНКА ДРУЖБИ

Володимир БЕЕКМАН, Яан КРОСС, Ральф
ПАРВЕ, Війві ЛУЙК, Лі СЕППЕЛЬ,
Микола БАТУРІН, Матс ТРААТ, Пауль-
Берік РУММО. Поезії 4

ДО 80-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СЕРГІЯ ЕСЕНІНА

Сергій ЕСЕНІН. «По-осінньому скигнуть
сова...» 8
Григорій ГЕЛЬФАНДБЕЙН. Есенін у Харкові 9

ПРОЗА

Віталій КОРОТИЧ. Мовчання. Повість 12
Іван ШУТОВ. Гарячі джерела. Героїчна
драма 48

ФЕСТИВАЛЬ ОПОВІДАННЯ

Василь ОМЕЛЬЧЕНКО. Криниця 69
Василь ШКЛЯР. Дівчина на полюванні 73
Павло СИЛКА. Знахідка археолога 76

ПУБЛІЦИСТИКА

НАЗУСТРІЧ XXV З'ІЗДУ КПРС

Т-150: надійність, якість, висока продуктив-
ність 80
А. ТЕСЛО. Вік імені твого. Репортаж 85
Микола ГОЛОВАТИЙ. Відкриваю людину 88

КРИТИКА

Віктор ТИМЧЕНКО. Частина загальнопартій-
ної справи 93
Абрам КАЦНЕЛЬСОН. Ракети й солов'ї 96

Трибуна молодого критика

Микола СОТНИКОВ. Дивовижна мова 102
М. КУЛТАЄВА, Б. СИВОВОЛОВ. Українські
переклади віршів В. Брюсова 104
Павло МОВЧАН. Неухильний обов'язок. 106

САТИРА ТА ГУМОР

ПРАПОР

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 11 • 1975

(239)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР“ • ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

Анатолій БОРТНЯК. Зблиски	2
Сергій БУРЛАКОВ. Невідповідність	3
Андрій М'ЯСТКІВСЬКИЙ. «Віддач землі!...»	4

ПРОЗА

Олександр СИЗОНЕНКО. На полі бою. Роман	6
---	---

ПУБЛІЦИСТИКА

НАЗУСТРІЧ XXV З'ІЗДУ КПРС

Володимир КОНОНЕНКО. Кому під силу дорога. 79	
---	--

І. МІРОШНИКОВ. Всесоюзний староста	84
А. ЕПШТЕЙН. М. І. Калінін і Україна	85

Іван МАРЧЕНКО. В. Г. Короленко та потьом- кінці	87
--	----

КРИТИКА

Ю. АМАНСЬКИЙ, В. МОСЕНЦЕВ. У боротьбі за ленінський принцип партійності літературн. 91	
---	--

Трибуна молодого критика

Валерій ДЯЧЕНКО. Пензель художника слова. 98	
--	--

КОРОТКО ПРО КНИГИ

Андрій КОНДРАТЮК. Зустріч на дорогах дружби	102
Олександр ОЛІЙНИК. Запрошення до подо- рожі на Олімп	103

МИСТЕЦТВО

Першому на Україні радянському оперному театру — 50	105
--	-----

САТИРА ТА ГУМОР

ПРАПОРЕЦЬ

ПРАПОР

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 12 • 1975
(240)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР“ • ХАРКІВ

З М І С Т

ПОЕЗІЯ

ПАРТІЯ ВЕДЕ

Василь ГЕЙ. Моя епоха	2
Василь ШЕВЧЕНКО. Партії	2
Анатолій КАМІНЧУК. «Чиста роса на яитар- ному колосі...»	3
Микола КУЧКОВСЬКИЙ. Живу у бутоломі	3
Анатолій ШКУЛІПА. «Партія синь ранкову...»	3
Сергій МУШНИК. Гнат Кузьмич	4

НАШ ЗАОЧНИЙ ТВОРЧИЙ СЕМІНАР

Юрій ГЕРАСИМЕНКО. Зіркі очі поезії	6
Микола ПАНЧЕНКО, Михайло ІВАНЧЕНКО, Іван ДРОЗД, Василь ДЕРГАЧ, Олександр ДУДКА, Валентин КУЛИК, Леонід СТРЕЛЬ- НИК, Петро СЛОБОДЯНЮК, Василь ЦІ- ЛИЙ, Микола ЗАВАЛЬНИЙ, Тамара ЖУРБА, Антон ШЕВЧЕНКО, Олександр АБЛІЦОВ.	9
Поезії	9

ПРОЗА

Олександр СИЗОНЕНКО. На полі бою.	
Роман. Закінчення	14
Артур МОРРИСОН. Компанія «Аваланш».	
Оповідання	78

ПУБЛІЦИСТИКА

НАЗУСТРІЧ XXV ЗІЗДУ КПРС

І. І. САХНЮК. П'ятирічка завершується, п'я- тирічка триває	88
В. Г. БОЙКО. Велика енергія творення	89
Н. ЛЕТИЧЕВА. Снин Радянської Вітчизни	91
Б. ГОЛЬДІН. «Надсилаємо Петербургові те, що давно обіцяли...»	95

КРИТИКА

Зінаїда ГОЛУБЕВА. Обрії сучасного роману	96
А. НІЖЕНЕЦЬ. Поети-декабристи і харків- ські журнали	106

САТИРА ТА ГУМОР

109

ЗМІСТ ЖУРНАЛУ «ПРАПОР»

ЗА 1975 РІК

ПОЕЗІЯ

Абліцов Олександр. Над сімейним фотоальбомом. XII-13.
 Артамонова Віра. Явори у задумі. III-10.
 Білик Валентин. На розстанях. V-43.
 Бойченко Валерій. Вперед! V-45.
 Бондарчук Оля. «Вітер змерз побіля хмар...». VI-3 стор. обкл.
 Бортняк Анатолій. Зблиски. XI-2.
 Бурлаков Сергій. «Не відшукуюсь, ні, не відступлю...». II-8; Невідповідність. XI-3.
 Вирган Іван. «О, скільки в юній голові моєї...». VIII-2.
 Вишеславський Леонід. Основа. II-71.
 Гарін Федір. Сидорові Ковпаку. V-43.
 Гей Василь. Моя епоха. XII-2.
 Голово Олександр. Орачі. V-45.
 Гуртовенко Валерія. «Я до життя прив'язана долина-мн...». IV-8.
 Дергач Василь. Розмова з Пегасом. XII-10.
 Драч Іван. Мій спомин про Юрія Яновського. IX-2.
 Дрозд Іван. «У мене пара коней...». XII-10.
 Дрок Кость. Маяк землі. I-2.
 Дудка Олександр. Травнева ніч. XII-10.
 Євтушенко Валентина. Березень. III-2.
 Єсенін Сергій. «По-осінньому скигнуть сова...». X-8.
 Железняков Євген. «І запах першої рілля...». VII-2.
 Жиленко Ірина. «А тепер скажу про себе...». IX-8.
 Журба Тамара. Землянка. XII-13.
 Забашта Любов. Мати. V-43.
 Завальний Микола. Літо. XII-12.
 Іванченко Михайло. «Я не в майстерні, а в роботі...». XII-9.
 Ісаєв Федір. Грім гримить. V-40.
 Іовенко Світлана. Розмова. III-7.
 Камінчук Анатолій. «Чиста роса на янтарному колосі...». XII-3.
 Капельгородський Пилип. Якимівська трагедія. Музична поема. IV-4.
 Кириченко Юрій. Дичка. VII-6.
 Кичинський Анатолій. Сонет. VII-8.
 Кібець Юрій. Дев'яте небо металургів. I-13.
 Книш Степан. Атлант. VII-5.
 Коротич Віталій. Листи з дороги. VIII-5.
 Котляров Борис. Містові, теж рідному... V-10.
 Кравцов Олександр. Урал. IX-7.
 Кулик Валентин. Зорі вишують. XII-11.
 Кульбак Лідія. Катерина Білокур. III-5.
 Курочка Анатолій. Сучасність. IV-11.
 Кучковський Микола. Живу у бутоломів. XII-3.
 Лагоза Віктор. Юність. V-42.
 Лазаренко Костянтин. Батькові листи. V-43.
 Левін Роман. Наша перемога. V-4 стор. обкл.
 Лиходід Микола. «Як не вигадуй, щоб сказати краси-во...». I-16.
 Луговик Микола. Громадянин. IV-2.
 Лупій Олександр. Азовські сонети. IV-11.
 Луценко Дмитро. Тепло отчого краю. VI-49.
 Марченко Ірина. «Стою перед людською святинєю...». III-3.
 Мирний Володимир. Визволення. V-44.
 Мирошенко Іван. «Як це красно! На світлі...». IX-6.
 Мирончук Петро. Ланка. VII-7.
 Мисько Валентин. Напитись в Леніна снаги. IV-3.
 Мірошніченко Іван. Балада про тополь. I-8.
 Мельниченко Тамара. Олександр Ульянов. IV-3; Карбишев. V-42.
 Мовчан Павло. Про спокій. VIII-9.
 Моргун Федір. Силуети. I-9.
 Муратов Ігор. Серце Тиніни. II-2.
 Мушник Сергій. Горіхова балка. V-14; Гнат Кузьмич. XII-4.
 М'ястківський Андрій. «Віддяч землі...». XI-4.
 Ніколенко Яків. Фронтівиків. V-44.
 Овдієнко Людмила. «Відшарпані березневі повіди...». III-4.
 Омельченко Олександр. «Ішли корови густими травами...». VII-3.
 Осадчук Петро. «Сонце лягає спати не в горах...». VI-51.
 Панченко Микола. «Був у достатці учнем...». XII-9.
 Перебийніс Петро. Останній віраж. II-10.
 Петренко Микола. Проект емблеми для партизанського музею Білорусії. V-41; Вогняні броди. VIII-8.

Петренко Юрій. Голосієво. IX-4.
 Половинко Григорій. «Як просто все...». IV-9.
 Реп'ях Станіслав. Магістраль. I-10.
 Слободянюк Петро. «Як красне синьооке березилля...». XII-12.
 Стадницький Юрій. Перемога. VIII-4.
 Стрельник Леонід. Мати. XII-11.
 Тараненко Олександр. Яснова балада. V-41.
 Тарновський Микола. З глибини життя. VI-48.
 Тома Леонід. Навічно. IV-2.
 Третьяков Роберт. Моя любов. VIII-3 стор. обкл.
 Цілий Василь. «Сільські вечори...». XII-12.
 Чернявський Микита. Портрет. I-15.
 Чигрин Марія. Незабудки. VII-4.
 Чоловань Лідія. Три радості. III-8.
 Чубач Ганна. В кінці відпустки. III-9.
 Чхан Михайло. Дорога на Севастополь. V-40.
 Шевченко Антон. Матері Гагаріна. XII-13.
 Шевченко Василь. Партиї. XII-2.
 Шкуліпа Анатолій. «Партиї синь ранкову...». XII-3.
 Яременко Михайло. Журавлі над Дальвою летять. V-41.

З ВІНКА ДРУЖБИ

Батурін Микола. Долоня. Поезія. X-6.
 Бєсєман Володимир. Море перлин. Поезія. X-4.
 Бриль Янка. Вітаю! Ліричні мініатюри. VI-7.
 Буравкін Геннадій. «Я на заморські лагодини...». Поезія. VI-6.
 Гілевич Ніл. «Вищим будь. Над болем, над нещастям...». Поезія. VI-6.
 Ісаакян Аветік. Наспівні Алагязу. Уривки з поеми. X-2.
 Кросс Ян. Якою мовою? Поезія. X-4.
 Луйк Віталі. «У долині...». Поезія. X-5.
 Панченко Микола. Нічні голоси. Поезія. VI-5.
 Парве Ральф. «Історії стовбур карбований днями...». Поезія. X-5.
 Писін Аляксей. Стяг. Поезія. VI-5.
 Руммо Пауль-Еерік. «Ну ж бо я співучий цей жайвір...». Поезія. X-7.
 Сепель Л. Ленінградська поліфонія. Поезія. X-5.
 Танк Максим. Пісня про Батьківщину. Поезія. VI-4.
 Траат Матс. Кохання. Поезія. X-7.

ПРОЗА

Багмут Іван. Наш загін «Смерть фашистам!». Поезія. VI-12.
 Бєздік Юрій. Поспішай у юність. Повість. II-12.
 Білжун Микола. Генерал Тимчук. Повість. IV-12.
 Гуцало Євген. Як маків цвіт. Оповідання. IX-59.
 Довнар Геннадій. Головочки. Повість. I-18.
 Кашин Володимир. Над Латорицею. Пригодницька повість. III-78; IV-71.
 Коваленко Римма. Не треба кривди. Оповідання. III-45.
 Коломєць Олександр. Кравцов. Повість про вірність. V-16.
 Корєцька Валентина. Крапля сонця. Етюди. III-50.
 Коротич Віталі. Мовчання. Повість. X-12.
 Лісовська Марія. Тесленко Кость. Зворотні буки. Повість. VI-73; VII-68.
 Луговський Володимир. Птиця Фенікс. Оповідання. IX-63.
 Моррісон Артур. Компанія «Аваланш». XII-78.
 Ніколайчук Лідія. Березовий сік. Новела. V-74.
 Окунь Володимир. Операція БН. Оповідання. IX-67.
 Омельченко Василь. Крижани. Оповідання. X-69.
 Оровецький Павло. Переврнений рейс. Роман. VIII-10; IX-10.
 Пастушенко Леонід. Голуби над райкомом. Повість. VII-10.
 Петров Володимир. Не ждїть позивних. Повість. V-50.
 Росохватський Ігор. Із хатів. Фантастична повість. I-86; II-77.
 Сизоненко Олександр. На полі бою. Роман. XI-6; XII-14.
 Силка Павло. Знахідка археолога. Оповідання. X-76.
 Смолич Юрій. Муратов. Спогади. VI-56.
 Тосенко Юхим. Гирлига. Чабанські бувальщини. V-78; VI-80.
 Чернова Маріанна. Бурлаки на Волзі. Іяля Репін. Сцен. VIII-61.
 Шабельський Олег. Станція призначення. Записки комсорга. VII-42.
 Шаповал Микола. Катерина Твердохліб. Художньо-документальна повість. III-10.

Шкляр Василь. Дівчина на полюванні. Оповідання. X-73.
Шутов Іван. Гарячі джерела. Героїчна драма. X-48.
Ярошенко Анатолій. Бентежні дзвони. Фрагменти з повісті. VIII-84.

ПУБЛІЦИСТИКА

Бойко В. Велика енергія творення. XII-89.
Гольдін Б. «Надсилаємо Петербургові те, що давно обіцяли...». XII-95.
Головатий Микола. Відкриваю людину. X-88.
Гуд Іван. Від серця до серця. II-66; Село партизанської слави. VI-66;
 Далекий і близький континент. XI-82.
Драгов Семен. Людина із легенди. III-52.
Епштейн А. М. І. Калінін і Україна. XI-85.
Заседа Ігор. Київське «Динамо» кризь збільшувальне скло. IV-64.
Збанацький Юрій. Золотий край. VII-84.
 І згадалися фронтові дороги... Інтерв'ю. V-46.
Ковальська Олександр. Моя Полтава. I-80.
Коваленко Володимир. Сказання про трактор. I-61; Кому під силу дорога. XI-79.
Костенко Віра. Майстер світла. Документальна повість. I-71.
Костін А., Дудник В., Мельников Б. Тільки спільними зусиллями. VIII-93.
Кубарев В. М. Народ і партія єдині. V-4.
Летішева Н. Сини Радянської Вітчизни. XII-91.
Лукаш Іван. Через вогонь нема броду. III-60.
Любомська Олена. У січень за трояндами. I-67.
Марченко Іван. Мрія збулася. V-48; В. Г. Короленко та потьомкінці. XI-87.
Маслов Іван. Мужність. I-57; Робітнича висота. IX-71.
Мірошнікова П. Харківська майовка. IV-62.
Мірошников І. Всесоюзний староста. XI-81.
Онопрієнко Микола. Стань поряд. II-68; Становлення. III-66; Доброго ранку, товаришу секретар! IX-74.
Петров Володимир. Ленінської партії сини. IV-50.
Росохваторський І., Стогий А. КД — кібернетичний двійник. IV-55.
Сахнюк І. П'ятирічка завершується, п'ятирічка триває. XII-88.
Семенов Георгій. Юнга з вулиці Миру. VIII-80.
Сергійчук В. Головинний конструктор. II-63.
Смеляк Борис. За себе і за нього. VI-68.
Силка Павло. Скажи, хто твій учитель. VII-98.
Соколов Віктор. Як оживають легенди. II-72.
Соколов І. З. На порозі завершального. I-2.
Стадницький Юрій. Сат-Ок, син Високого Орла. IX-80.
Тельнюк Станіслав. Скульптор. III-70.
Тесло А. Вік імені твоєї. Репортаж. X-85.
Т-150. Надійність, якість, висока продуктивність. X-80.
Уварова Е. Л. Молодь і політика. VII-91.
Холод Віталій. Є таке місто... VIII-76.
Черлаш Олена. На службі серця. III-73.
Чечоткін О. В очеретяних нетрях. VIII-95.

ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ СТАТТІ, РЕЦЕНЗІЇ

Айзенштадт В. Груповий портрет митця. I-107.
Аманський Ю., Мосенцев В. У боротьбі за ленінський принцип партійності літератури. XI-91.
Бечик Варлен. За синім порогом. VI-104.
Бровко А. Право документа. V-102.
Брюгген Володимир. Особиста причетність поета. II-90; Інстанція совісті. VIII-103.
Брюховецький Вячеслав. Коли говорять вголос... VI-86.
Вателіна Н. Репін. Чугуїв. Рік 1907. II-105.
Гаврилов Пилип. Краплини барв земних. VI-102.
Гельфандбейн Григорій. Три збірки. V-106.
Герасименко Юрій. Зіркі очі поезії. XII-6.
Голубева З. Обрії сучасного роману. XII-96.
Гордасевич Галина. Ужнюк. V-101.
Грицай Г. Барви квітня. VIII-108.
Гриценко Володимир, Шерман Ісай. Історію не пере-креслити. V-92.
Громова Валентина. За веселим столом. VIII-105.
Дрягіл Е. Видатний російський письменник. IX-96.
Дяченко Валерій. Пензель художника слова. XI-98.
Захарченко Оксана. Чотири довгих роки. IX-103.
Зельдович Михайло. Напрямок таланту. IV-104.
Зуб Іван. З досвіду літератури і критики. V-99.
Кацельсон Абрам. Ракети й солов'ї. X-96.
Козачук Зінаїда. Світлого слова не заплямувати. IX-100.
Коваленко Андрій. Зустріч на дорогах дружби. XI-102.
Корж Наталя. Продовження пошуку. III-104.
Котляров Борис. Розповідь триватиме. VI-95.
Кутяєва М., Сиволова Б. Українські переклади віршів В. Брюсова. X-104.
Левін Вадим. Чарівна ніточка. VII-109.
Лобанов Валерій. Минуле у світлі сучасного. IX-92.
Макаров Анатолій. Золотий колір любові. VII-100.
Майяренко Лідія. На перехрестях долі. III-103.
Мартусь Володимир. Правда віку. IV-99.

Міхільов О. Нероздільність вітрів та доріг. V-103.
Мовчан Павло. Неухильний обов'язок. X-106.
Моторний Олександр. Як з ігрової сцени. IX-104.
Ніженець А. Поети-декабристи і харківські журнали. XII-106.
Олійник Олександр. Запрошення до подорожі на Олімп. XI-103.
Острик Михайло. Струни для нових звучань. I-96.
Реп'ях Станіслав. Вірність землі. III-106; Доповнення до літопису. V-101.
Резнікова Фаїна. Вітер часу не оббив цвіту. VI-100.
Савченко Б. З життя братнього народу. VII-109.
Салига Тарас. Динамізм думки та настрою. IV-106.
Силейко Володимир. Відгомін великих битв. IV-107.
Сотников Микола. Дивовижна мова. X-102.
Степанов Федір. Про туманні принципи і дещо про лю-бов. VI-98.
Стрельбицький М. Вогненні відблиски історії. II-97.
Тимченко Віктор. Частина загальнопартійної справи. X-93.
Том Л. Верховіття. VIII-107.
Федоровська Лада. Друге дихання. IX-98.
Хороб С. Повернення до подорожі. III-106.
Черченко Наталя. Ритми часу і ритми поезії. VIII-98.
Шатілов Микола. Іскра задуму й племін конфлікту. III-96.
Яковенко Володимир. Перед судом народу. II-99; Видно-кола неозорого світу. VII-108.

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

Гельфандбейн Григорій. Єсенін у Харкові. До 80-річчя з дня народження поета. X-9.
Замковий В. Іван Ле у Донбасі. До 80-річчя письменника. III-77.
Кокта Михайло. Земля Шолохова. V-87.
Плевако Микола. Шолоховські Вешки. V-90.
Разгон Лев. Людяність його книжок. До 100-річчя з дня народження В. Яна. I-84.
Талановите і полум'яне життя. До 70-річчя з дня народження О. Корнійчука. V-73.

МИСТЕЦТВО

Лашук Ю., Гудак В. І правда, і фантазія. IV-109.
Масоха Петро. Незабутній Бронек. IX-105.
Нат Віталій. Скажіть, будь ласка... II-102.
Чепалов О. Служу Радянському оперному театру — 50. XI-105.

САТИРА ТА ГУМОР

Бердиченко С. Точність про майже точну тотожність. VIII-109.
Варава Олекса. Прикмета. IX-110.
Васильєв Сергій. Розповідь бувалого солдата. V-111.
Васильченко Євген. Бараняче резюме. III-111; Вовк і Кіт. IX-110.
Вікторова Галина. Справжня бабуса. III-109.
Герстан Борис. Субстанція таблички. VI-106.
Гулько Віталій. Докупувалася. I-111.
Дерецький Фелікс. Погоня. XII-109.
З іноземного гумору. VIII-111.
Івакін Юрій. Весілля. VI-107; Із циклу пародій «Про попа та його собаку». XI-109.
Колтунчик Ярослав. Зрозумів. IX-109.
Комаров Леонід. На жаль... Гумореска. VII-110.
Лагоза Віктор. Курйоз. II-112; Ділові стосунки. Гумореска. VII-111.
Лагоза Ігор. Нам установили телефон. Гумореска. IV-110; Ділові стосунки. VII-111.
Лендел Василь. Обмін думками... Гумореска. X-110.
Мостовий Юхим. Афоризми. VIII-111.
Осипенко Микола. Прозріння. X-111.
Пархоменко Андрій. Переполюх. V-110.
Ремболович Євген. Коміруці чи віршовка. V-111.
Слюсар Борис. Передбачлива дружина. IV-112.
Солодкий Дмитро. Афоризми. VIII-111.
Торлюк Антоніна. Зарікався Явтух. I-111.
Холод Віталій. За власним бажанням. Гумореска. II-111.
Чамлай Борис. На уроці. X-111.
Чахків Саїд. Майбутньому тестю. XI-109.

ПРАПОРЕЦЬ

Бабанський Пилип. Автомат. Оповідання. V-108.
Качанов Леонід. Лисиця, Ведмідь і бочка. VI-109.
Колодій Володимир. Олень і Сонце. Казка. XI-111.
Лагоза Віктор. Чому Сорока товаришів не має. Казка. IX-111.
Левін Вадим, Тома Леонід. Давайте складемо казку... VI-110.
Нетеса Микола. Хвалько. I-110; Мій дідусь. V-107.
Пonomarenko Михайло. Птахи прагнуть неба. I-109.
Рисцов Вячеслав. Хороший сон. V-107.
Романюк Людмила. Айва — жовте яблуко. II-107.

прапор

Щомісячний
літературно-художній
та громадсько-політичний
журнал
Спілки письменників
України

ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО
1956 РОКУ

№ 9 • 1975

(237)

© ВИДАВНИЦТВО „ПРАПОР“ • ХАРКІВ

З М І С Т

3

ПОЕЗІЯ

Іван ДРАЧ. Мій спомин про Юрія Яновського.	2
Юрій ПЕТРЕНКО. Голосієво	4
Іван МИРОНЕНКО. «Як це красно! На сві- ті...»	6
Олександр КРАВЦОВ. Ура!	7
Ірина ЖИЛЕНКО. «А тепер скажу про себе...»	8

ПРОЗА

Павло ОРОВЕЦЬКИЙ. Перерваний рейс. Роман. Закінчення	10
---	----

ФЕСТИВАЛЬ ОПОВІДАННЯ

Євген ГУЦАЛО. Як маків цвіт	59
Володимир ЛУГОВСЬКИЙ. Птиця Фенікс .	63
Володимир ОКУНЬ. Операція БН	67

ПУБЛІЦИСТИКА

НАЗУСТРІЧ XXV ЗІЗДУ КПРС

Іван МАСЛОВ. Робітничча висота	71
--	----

ФРОНТ ІДЕОЛОГІЧНИЙ

Микола ОНОПРІЄНКО. Доброго ранку, то- варишу секретар!	74
---	----

Юрій СТАДНИЧЕНКО. Сат-Ок, син Високого Орла	80
--	----

КРИТИКА

Валерій ЛОБАНОВ. Мишуло у світі сучасного.	92
Є. ДРЯГІН. Видатний російський письменник.	96

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

РОЗДУМИ НАД ПРОЧИТАНИМ

КОРОТКО ПРО КНИГИ

МИСТЕЦТВО

САТИРА ТА ГУМОР

ПРАПОРЕЦЬ

Іван ДРАЧ

МІЙ СПОМИН ПРО
ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО

Весною — Вас бачив. Бриз морський
Вам чуба — колошматив й серце ревне,
І майстер корабля, немов Сашко який,
Вам нахвалявся точеним форштевнем.

А влітку лютували все шаблі,
На шаблі Ви роман писали влітку,
Як райдуга конала на землі,
Порубана уся на сухозлітку.
А влітку ішли вершники крізь ніч,
Долаючи розлючену запону,
А Вам зоря тулилась все до віч,
Зростаючи в троянду у червону.
Коли вже осінь вигнула крило —
Землі гула од гніву і ридання,
Дівча в вінку до мене прямо йшло,
Мов доля моя, перша і остання.
Зимою я зустрів Вас. Ви в кутку
Сиділи, як і вчора й позавчора.
А стала ота дівчина в вінку
Якось-чомусь дочкою прокурора.
Зима була. Всі на виставу йшли.
Од люду просто репалися зали.
Я Вам сльозою щось казав з імлі —
Ви палець на уста мені поклали!
Коли Ви тихо в мармур перейшли,
Кристалність Вашу чують навіть
бджоли,
А звідки знає все душа бджоли?!
Що тулиться до Вас, як я,
мій ніжночолоий?!
Не зустрічався з Вами ж я ніколи...

КАНЬ САНЬ ГУ —
БОГИНЯ НУЖНИКІВ

В одному професорським домі,
де дихала всюди Еллада,
Де стелю тримали Атлантами
гросбухи тяжкі — словники,
Де крок лиш неохочивний —
і Геракл тобі просто пада
З полиці прямо на голову,
та битися з ним не з руки;
Де вивіркою сновигала
золотиста метка господиня,
Де щебетало студентство,
де свій був — і Кіпр, і Кріт,
Де Адріатика в календарях
була ультрамаринова, буйносія,
І де на чолі на професорським
одсвічував сам санскрит,
Почув я китайську бувальщину,
що потім зросла в легенду,
А китайським легендам завжди
Більше ніж тисяча літ,
І казка мене та ошпарює,
спопеляє мене доценту —
Не можу окріп отой досі
заморозити в лютий ліді!
Та казка — хіба ж це казка!
Була у Китаї цариця,
Люта була імператриця,
а звалась вона Кань Сань Гу.
Дуже була пімстлива.
І щоб на учених помститься,
Вона їх топила у нужниках.
Ти ж з нужника вже — ні гу-гу!
Вони ж, ті учені недовірки,
походження її боже
Брали, бачиш, під сумнів:
дуже ж цариця була вже зла!
Генеалогічне древо досліджували —
така злюка походити може
Де там від гордого однорога —
лиш від смердючого цапа-козла!
Дослідили мужі учені.
Захлинулись лайном у нужниках.
Наступні були мудріші.
Ті про цапа вже ні гу-гу!
Тих вона перевішала.
Тим пригрозила ножиком.

не іссяк,
на яростном гончарном круге
верти вселенної

так
и сяк.

Мир не закончен
и не точен,—
поставь его на пьедестал,
и надавай ему пощечин,
чтоб он из глины
мыслью стал...

Чи завжди поет наслідував свій же заповіт? Ні. В протилежному разі він би став іншим, може, більш публіцистичним, темпераментним, можливо, менш витонченим, менш живописним художником слова, його слова і образи стали б скульптурніші, монументальніші. А Ушаков став удосконалюватися як майстер вірша, найкраще порівнюваного із живописною мініатюрою. Йому досить було стати автором кількох віршів 30-х років, щоб утвердитися в поезії. Згадаймо хоча б класичне «Тыходишь в сад». У 1925 році, коли радянська авіація брала лише перші висоти, коли в минулій громадянській війні її роль була невелика, і авторитет — на боці кінноти, та й підкорення неба ще не мало досвіду поетичного освоєння і осмислення, Ушаков склав гімн льотчику, котрий «умел узнать просторы ястребиной воли. Над белыми штабами он летел, и бомбы вздрагивали на гондолах». Чи не отой високий політ заставив і поета так високо піднятися? Прислухайтесь до цих майстерних повторів:

И летчик гнал домой,
но аппарат
вдруг разучился облаками раят.
И летчик гнал домой,
и был он рад,
что падает за наши батареи.

Нині жоден письменник навіть у синонімічному плані не назове літак апаратом: незвично, застаріле визначення, а тоді це було природно і сміливо. Ушаков у 1925 році своїм віршем на багато літ уперед визначив розвиток теми підкорення висоти. То це хіба не вогнені вертикалі в його творчості!

У 1974 році у видавництві «Дніпро» вийшла його остання книжка вибраних поезій та перекладів із такою красномовною і лаконічною передмовою: «Постановою Центрального Комітету КД України і Ради Міністрів УРСР за збірки віршів «Мои глаза» і «Я рифмы не боюсь плагиатной» та багаторічну плідну діяльність у галузі перекладів української літератури Ушакову Миколі Миколайовичу присуджена Державна премія Української РСР імені Т. Г. Шевченка». Як же нам, спадкоємцям творчості Ушакова, не згадати кращі його вірші, не намагатися уявити собі поетичне обличчя майстра, виходячи із усього нам відомого!

«Три книги». Вірші і переклади. Це не повне зібрання творів. І книжка, що її сам поет готував до друку, стала, на жаль, меморіальною. Вірші різних років. Перед очима мелькають дати і, повторюю, мало що прояснюють. Ось «Пешенька-душенька» 1968 року.

Тут і темні ночі у вербну наділю, і «пели в червоны «Вербу», і раптом образ «метеорология — лётная погода». Як же все це поєднується, чому 1968 рік? Може, це пустощі поета, а може, щось надомовлене, опогад дитинства, що прийшов із Києва початку століття ціле життя перегадом? І того ж 1968 року — два роздуми про житейські дрібниці — дитини:

З одного боку:

Перечислять мне недосуг
моих подробностей сараи...
Гармонию благословляю,
на страже мысли
чистый звук.

З іншого — подив, навіть обурення:

Отказаться ль от деталей,
от подробностей страны,
чем в дни мира
мы дышали,
воспаяли
в дни войны?

Або, приміром, у 1967 році взяти і написати, ніби про- довжуючи строфи «Мастерства» і «Вина», написати про Баха сердечно, довірчо, поєднуючи мудрість і завяз- тля:

Мне дорог Бах...
Ну, как бы вам сказать,
не то, чтоб нынче музыки не стало,
но вот такого чистого кристалла
еще нам не являлась благодать.

Какое равновесие страстей!
какая всеобъемлющая совесть,
какая удивительная повесть
о брешевой
в века
душе моей!

Останні при рядки поет міг написати лише на схилі літ. Не юнацькі це слова, хоча і юності, опроміненої по- езії, притаманна мудрість.

Якщо у багатьох ранніх віршах Ушакова не про- глядаються яскраво виражені літературні впливи, пе- ретутки, то у пізнього Ушакова у поетичних спіроз- мовах відчужено то Леоніда Мартинова, то Давида Самойлова. Але йдеться не про запозичення, а про співпереживання. Узяти хоча б вірш «Я — не мыс- литель», котрий написаний ніби від імені сфромного працівника, що «в своем подвале овощном стучит на счетах равнодушно», та він дивиться на всесвіт зіни- цями, а не очима, і виходить під голубим вітрилом у синій космос, і для нього все довкруг дослухається космоїчної музики. У Давида Самойлова є вірш про фотографа, той знімав усіх усе життя на якомусь фо- ні, це у нього від професійного почуття вуличного фо- тографа, але сам він, як пише Самойлов, «жил на фо- не звезд и сам был маленькой вселенной». Ушаков пише від імені свого героя, чимось схожого на са- мойловського.

У вірші «Как регулярно красят рамы» явно відчу- вається, що поет прочитав поезію Леоніда Мартинова і, не зрадивши себе, він застосує його досвід ла- підерної паралельної образності. Перші два рядки ніби прийшли із поетичного світу Мартинова:

Как регулярно красят рамы,
как плавно растут дома...

Завершують строфу рядки, котрі можуть належати тільки Ушакову: «Поэзия, ты сверх программы. Ты — неожиданность сама».

Не в усьому і не завжди погоджуєшся із поетом. У нього є чимало віршів, написаних із багатьма недомовками, що, можливо, передбачають якийсь додатковий асортимент відомостей. Скажімо, вірш «НЭП кончається» (1931—1947). Довго писалося, а в результаті — що виходить із співставлення панчішної фабрики, де господиня — панночка, а у неї робітниця («кто же позаботится о ее руках?»). Симпатії поета на боці робітниць, НЕП кінчається, і поет заявляє: «Не моя ли очередь миловать-каратъ, — на такую фабрику барышень осмелять?» Хазяйку зробити робітницею, а робітницю ж яка доля? Про це ні слова. Та не ці вірші зробили йому славу.

Згадуючи про свою роботу в редакції газети «Гудок», Ушаков радісно пише: «Будто первое стихотворенье, грохот дальних станций мучил нас». Далекі станції, незвідані шляхи, але й вони не стали долею, як в інших поетів. Це скорше заправні станції поезії Ушакова. Зовні він статичний, але сповнений внутрішньої динаміки. І тоді найбуденніше, найдрібніше являється і виявляє свою поезію. У Вірменії Ушаков бачить старика, чистильника чобіт, і хоче теж у ділі поетичному своїм «звезды рассыпать и ногам прохожих и не только ночью, но и днем». Побувавши у Киргизії, він виявляє, що вертикальні ущелини відкривають глибину, що про юність «без уявлення нам говорило горячо целительное содержание из трещин льющихся ручьев». Ось ще рядки із цього вірша, одного із найпрекрасніших:

В теснине буyno клокотала
река стремительная Чу.
А я все меньше о причалах
и о вокзалах хлопочу.
Что мне осталось?
Постоянство
соседних улиц — двух иль трех
Но тем огромное пространства,
которые в душе сберег.

Микола Ушаков зберіг у душі воістину величезні простори життя, поезії, надій. Відчуття неозорості буття у похилім віці найгостріше, так само як і розуміння того, що «все заключається в природе, что я ещё изобрету». А коли змовкають свої вірші, поет віддає свій талант перекладаві. У збірці «Три книги» третя книжка — перекладна. Це і блискуче перекладені рядки Навої, що звучать дуже сучасно, і зразки лірики Махмура, Мукімі, Айбека, Хаміда Алімджана, Уйгуна. Вони сусідять із Ніколаусом Ленау, Йоганесом Бехером, Адамом Міцкевичем, Іваном Пейчевим, Костою Хетагуровим, Тіціаном Табідзе. Цікава і показна добірка перекладів українських поетів од Григорія Сковороди до Івана Драча. Діапазон перекладацьких інтересів і можливостей в Ушакова був величезний, і при тім характерний — інтернаціоналізм, духовна і душевна широчина, коли душа поетова — містилице усього прекрасного, що створено народами в усі часи. Без цих якостей справжній перекладач-художник існувати не може. Всесвітню історію поет бачить, як «движение сердца».

Критика завжди обережно сприймає поетичні декларації. Надто вони вже рекламні, галасливі, навіть скандальні. Адже поезія завжди «сверх программы» і «неожиданность сама». Та одна декларація Ушакова — прямий великий канонизм законодавства вірша. «Я рифмы не боюсь платольной» — єдина у своєму роді. І до її автора проймається повагою. Щоб так сказати, воістину треба бути таким майстром вірша, яким був і лишився Микола Ушаков.

м. Ленінград

УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ ВІРШІВ В. БРЮСОВА

Валерій Брюсов. Вибрані поезії.
К., вид-во «Дніпро», 1973

Перші спроби перекласти В. Брюсова українською мовою належать до дожовтневого періоду та років промадяської війни. Так, наприклад, у 1918 році видавництво «Грунт» випустило переклад оповідання В. Брюсова «Блулі, син Елулі». У 1920-х роках з'являється ряд перекладів віршів В. Брюсова, зроблених Максимом Рильським та М. Терещенком. У 1925 році в Києві вийшла збірка «Валерій Брюсов. 1873—1924», в яку увійшли, головним чином, чудові переклади М. Рильського. В ті ж роки в київських, одеських та інших газетах друкуються переклади брюсовських віршів з ліричних циклів і на сучасну тему.

Цікаво відмітити, що І. М. Брюсова, дружина поета, яка одержала в подарунок од М. Рильського збірку «Валерій Брюсов. 1873—1924», якось у присутності одного з авторів даної статті сказала: «Мені було надзвичайно приємно дізнатись, що такий великий у нас на Україні поет, як Максим Тадейович Рильський, взявся за переклади Брюсова і зробив їх щонайкраще». За словами І. М. Брюсової, на приміренику цієї збірки був зроблений заворушливий дарчий надпис Максима Рильського. На жаль, ця збірка, яка зберігалася в бібліотеці В. Брюсова, ще не знайдена.

У 1973 році до 100-річчя з дня народження В. Брюсова видавництво художньої літератури «Дніпро» випустило переклади його вибраних творів. До збірки «Вибрані поезії» увійшли майже всі значні вірші Валерія Брюсова. Ця колективна праця ряду поетів-перекладачів претендує на те, щоб дати українському читачеві повне уявлення про творчість цього своєрідного поета. Книга в цілому — значний творчий успіх. У більшості перекладів відтворена поетика і стилістичне оригіналі, брюсовська інтонація та брюсовський ритм, збережена динаміка розвитку ідейного змісту віршів.

До кращих зразків перекладацького мистецтва належать переклади М. Рильського, що увійшли до цієї збірки. Видатного представника української радянської поезії з повним правом можна вважати засновником української радянської школи художнього перекладу. Ще в 1952 році, випустивши із статтю «Заметки о художественном переводе стихов», М. Рильський ви-